

Nr 2.

Ankom till Riksdagens kansli den 31 januari 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af verkställd granskning af justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

För den enligt 42 § 2 mom. riksdagsordningen lagutskottet åliggande granskning rörande förvaltningen af justitieombudsmansämbetet hafva båda kamrarna till utskottet hänvisat justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna ämbetsberättelse, utom hvad angår däri gjord framställning till Riksdagen om ändring af § 42 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 äfvensom af § 44 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

För nämnda ändamål har utskottet från justitieombudsmansexpeditionen mottagit ej mindre de diaries, hvilka under tiden från senaste riksdags början till början af innevarande riksdag förts i ofvannämnda expedition samt under justitieombudsmannens ämbetsresor, än äfven expeditionens registratur för berörda tid. Dessutom hafva på särskild begäran handlingarna rörande åtskilliga af justitieombudsmannen handlagda ärenden hållits utskottet tillhanda.

Öfver den numera fullbordade granskningen af ofvan angifna handlingar får utskottet härmed afgifva utlåtande.

I ämbetsberättelsen, hvilken afser förvaltningen af ämbetet under nästlidet år, anmäler justitieombudsmannen, att han på grund af förfall med stöd af § 25 i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion påkallat sin af Riksdagen utsedde efterträdare, härads höfdingen Ossian Berger. Af denna anledning har härads höfdingen Berger förvaltad justitieombudsmansämbetet från och med den 28 februari till och med den 5 mars 1910.

Enligt vanlig ordning lämnas härefter en redogörelse för sådana mot
Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 2 Häft. (Nr 2).

ämbets- eller tjänstemän för fel eller försummelse i ämbete eller tjänst anställda åtal, som under år 1910 blifvit slutligen afgjorda eller åtminstone i en instans pröfvade.

Sedan justitieombudsmannen härefter omnämnt trettiosex ärenden, som föranledt annan åtgärd än åtal, redogör han i berättelsen för af honom nedannämnda dagar år 1910 till Kungl. Maj:t afgifna framställningar i följande ämnen, nämligen: den 7 januari angående ändring af lagen om bodelning vid äktenskapsskillnad m. m. den 1 juli 1898; den 7 januari angående ändring af bestämmelserna om skillnad i äktenskap på grund af blodskam; sistnämnda dag om ändring af 14 § konkurslagen; den 4 februari angående ändring af gällande bestämmelser om öfverlämnande till vederbörande anatomiska institutioner af lik efter själfmördare m. m.; den 8 februari angående förtydligande af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen; den 17 februari angående förtydligande af gällande föreskrifter om utlännings äktenskap i Sverige; den 18 februari om ändring af lagen angående lösdrifvares behandling; den 13 april angående förbättrade aflöningsförhållanden för juridiskt bildade biträden hos härads höfdingarna m. m.; den 29 april om ändring af förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908; den 29 april angående ändring eller förtydligande af bestämmelserna i 1 § af förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämning; den 30 april om ändring i instruktionen för landshöfdingarna den 10 november 1855; den 3 juni angående ändring af stadgandet i 5 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen; den 12 oktober angående ändring af 100 § utsökningslagen; den 31 oktober angående ändring eller förtydligande af bestämmelserna i 39 § af kyrkostämmoförordningen; den 8 november om ändring i lagen angående handelsregister m. m. den 13 juli 1887; den 14 november angående rätt för tillförordnade domhafvande att emot säkerhet af borgen, hos hvilken länsstyrelse den än ställts, på kredit utbekomma stämplat i statskontoret; den 19 november angående förening af tingslagen i Södertörns domsaga.

Härefter redogör justitieombudsmannen för den vidare behandlingen af åtskilliga af honom under åren 1907—1909 hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar, nämligen angående: domstolarnas arkiv m. m.; stället för fängelsestraffs verkställande; tolkning i visst afseende af instruktionen för rikets allmänna kartverk den 7 april 1906; brottmålsdomarebefattningarna; skyndsammare handläggning i hofrätt af s. k. deserta mål; obehörigt begagnande å aktiebolags sida af handelsbolags eller enskild näringsidkares firma; fråga om rösträtt vid bolagsstämma för aktie, å hvilken icke fullgjorts förfallen inbetalning; tiden för aktieboks uppläggande; forum för

åtal angående underlåtenhet af ledamot i styrelse för aktiebolag eller likvidator för sådant bolag att till aktiebolagsregistret göra föreskrifna anmälningar; förening af tingslagen i Medelpads västra domsaga; instruktionen för stationsföreståndare vid statens järnvägar; anordningen af fångtransporter; ordningen för återbetalning af revisionsskilling.

Justitieombudsmannen berör därefter under särskilda rubriker frågorna om tillämpningen af lagen om villkorlig dom, om tillämpning, i afseende å disciplinstraff, af bestämmelserna i 5 § af lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig straffdom, om lagfart, meddelad på ett sätt, som kan medföra kringgående af bestämmelserna i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, om tolkning af 139 § utsökningslagen, om vittnesersättning, utdömd med lägre belopp än som medgifvits af den part, hvilken påkallat vittnets hörande, om tolkning af 12 och 13 §§ i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, i hvad angår befogenhet för Konungens befallningshafvande att bestämma platsen för försäljningsställe, om förfarandet med för fylleri omhändertagna personer, samt om betydelsen af uttrycket »fängelseföreståndare».

Öfver de i berättelsen af justitieombudsmannen afgifna särskilda framställningar till Riksdagen om ändring af 139 § utsökningslagen samt om upphäfvande af adelsmäns rätt till särskildt forum i vissa mål kommer utskottet att under riksdagens lopp afgifva utlåtanden.

Enligt, hvad i berättelsen omförmäles, hafva justitieombudsmannens ämbetsresor under året omfattat Skaraborgs, Gottlands och Blekinge län samt delar af Stockholms, Älfsborgs och Örebro län. Under dessa resor hafva besökts länsstyrelser, domkapitel äfvensom rådstufvurätter och häradshöfdingar tillika med länsfängelser samt krono-, stads- och häradshäkten. Krigsrätternas protokoll hafva äfven varit föremål för granskning, hvarjämte uppmärksamhet ägnats åt domstolarnas arkiv. Dessutom hafva förrättats inspektioner af fängelserna å Långholmen. I afseende å hvad under resorna och inspektionerna förekommit hänvisar justitieombudsmannen till de därunder förda diarierna och protokollen.

Öfver de under år 1910 handlagda klagomål och anställda åtal meddelas i ämbetsberättelsen följande öfversikt:

Vid 1910 års början voro af förut inkomna klagomål fortfarande under handläggning 28
 Under året hafva inkommit klagoskrifter till ett antal af..... 347

Summa 375

Af dessa ärenden hafva	
såsom återkallade afskrifvits	1
till annan myndighet öfverlämnats	4
efter vederbörandes hörande fått förfalla	84
» annorledes verkställd utredning afskrifvits	3
utan åtgärd afskrifvits	207
till åtal hänvisats	10
föranledt annan åtgärd än åtal	31
vid årets slut varit hvilande i afbidan på förklaring eller påminnelser	19
» » » » » » » » annan utredning	2
» » » » på pröfning beroende	14
	Summa 375

Under år 1910 hafva 14 åtal mot ämbets- och tjänstemän anstälts, nämligen:	
på grund af förd klagan	10
» » » anmärkning vid ämbetsresa	1
» » » » fånglistgranskning	1
af annan anledning	2
	Summa 14

Berättelsen upptager meddelande därom att sedan början af senaste lagtima riksmöte någon förklaring af lag, i den ordning 19 § regeringsformen bestämmer, icke blifvit af Kungl. Maj:t meddelad.

I en vid berättelsen fogad bilaga lämnas uppgifter från samtliga departementen rörande de åtgärder, som blifvit under år 1910 vidtagna i anledning af Riksdagens till Kungl. Maj:t aflättna skrivelser. Berörda bilaga innehåller därjämte en tabell öfver de skrivelser, Riksdagen år 1910 till Kungl. Maj:t aflåtit.

Vid berättelsen har slutligen såsom bilaga fogats historik öfver justitieombudsmansämbetet 1810—1910, hvilken justitieombudsmannen med för-anledande af uppdrag af 1907 års Riksdag låtit utarbета.

Vid den granskning af justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, som lagutskottet sålunda grundlagsenligt förehaft, har någon anledning till anmärkning icke förekommit, hvilket utskottet härmed för Riksdagen

anmäler.

Stockholm den 31 januari 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservation

af herr *Lindhagen*, som anført:

»Uti justitieombudsmannens ämbetsberättelse redogöres för en skriftväxling mellan ombudsmannen och tillförordnade landshöfdingen i Gäfleborgs län rörande en förfrågan från denne senare om rätta tolkningen enligt ombudsmannens omdöme af 2 § i lagen angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag.»

Till sin nämnda redogörelse har ombudsmannen därjämte tillagt en upplysning så lydande:

»Sedan justitiekanslern genom ett hos honom anhängiggjort ärende fått kännedom om t. f. landshöfdingen Ströms hänvändelse till mig, fann sig justitiekanslern föränlåten att i en den 27 december 1910 till Konungens befallningshafvande aflåten ämbetsskrivelse, däri jämväl andra uppkomna frågor afhandlades, framhålla, att, därest t. f. landshöfdingen i förekommande fall vore tveksam, huru en utkommen författning skulle tolkas, eller hvilka ämbetsåtgärder han hade att vidtaga, t. f. landshöfdingen såsom Konungens befallningshafvande borde i ämnet göra framställning hos Konungen eller, om ärendets beskaffenhet därtill föranledde, hos Konungens högste ombudsman, justitiekanslern. Emellertid tillade justitiekanslern i berörda skrifvelse, att icke något vore att erinra mot den uppfattning, som af mig uttalats till svar på de framställda spörsmålen.»

I en intervju i Svenska Dagbladet för den 30 sistlidne december har justitiekanslern inför allmänheten närmare redogjort för grunderna för sitt berörda handlingssätt sålunda:

»Först och främst ville justitiekanslern beriktiga den uppfattningen, att han skulle ha utdelat en »skrapa» i detta fall. Den erinran, han gjort, kunde alls icke gå under sådan beteckning.

Men å andra sidan förefanns anledning att bringa i särskild åtanke, hvad regeringsformen säger i paragraf 47. Transsummerar man paragrafen så, att det här tillämpliga kvarstår, blir det följande: — — — landtregeringen tillika med alla andra verk samt högre och lägre ämbetsmän skola — — — lyda *konungens* bud och befallningar — — — blifvande de *konungen* i laga ordning ansvariga, om något utaf dem underlåtes och försummas eller olagligt behandlas.

Landshöfdingen, som är konungens befallningshafvande, skall alltså icke förbigå konungen och hans ombudsman, då han är tveksam hur en sak skall behandlas. Detta framgår ytterligare af regeringsformens par. 19: »Inkomma till konungen ifrån

domstolar och ämbetsmän förfrågningar om lagens rätta mening i sådana fall, som till domares åtgärd höra, äge högsta domstolen att de sålunda sökta förklaringar gifva.» Här är vägen tydligen angifven. En ämbetsman, som är tveksam, har alltså att i första hand begära direktiv hos konungens ombudsman, hvilken, därest icke heller han finner det lagliga tillvägagångssättet klart framgå, har att gå vidare och utverka lagförklaring hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen.

Genom att framhålla detta, säger oss herr Sjöberg, har justitiekanslersämbetet *icke uteslutit*, att en ämbetsman, som vill säkerställa sig för efterräkning från justitieombudsmannen såsom kontrollerande myndighet, kan också vända sig till denne, men han må icke därför förbigå konungen, såsom den där har statsförvaltningen om hand, och hans organ, hvarigenom äfven kontroll utöfvas.

Alltså har justiekanslersämbetet icke riktat sig emot justitieombudsmannainstitutionen. Och hvad beträffar impulsen till att framkalla lagförbättringar, så står denna justitieombudsmannen i ett fall som detta lika öppen som justitiekanslern, då båda ha tillgång till fångregistren.»

Det förhållande, som justitieombudsmannen sålunda velat bringa till Riksdagens kännedom, är enligt min uppfattning af den allvarliga beskaffenhet, att det i och för sig bör föranleda ett uttalande från Riksdagens sida till häfdande af justieombudsmannabefattningens kraft och befogenheter. De famlande förklaringar, som kanslern, på sätt ofvan angifvits, trott sig böra lämna i ämnet, kunna icke annat än öka behofvet af ett sådant uttalande, och då man dessutom har anledning antaga, att kanslerns uppträdande skett i samförstånd med regeringsmakten, borde, synes det mig, frågans konstitutionella vikt vara för enhvar uppenbar.

Enligt 1809 års konstitutionsutskotts ursprungliga förslag till inrättande af en justitieombudsman karaktäriseras saken så, att »en sann medborgerlig anda icke länge skall saknas hos ett ursprungligen fritt och manligt folk», då bland annat dess »allmänna och individuella rättigheter iakttagas af en utaf nationalrepresentationen förordnad väktare öfver lagarnes efterlefnad af domare och ämbetsmän».

I öfverensstämmelse härmed äger justitieombudsman enligt gällande grundlag att hafva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad af domare och ämbetsmän samt att anmärka lagarnes och författningarnes brister och uppgifva förslag till deras förbättring. Han skall i alla afseenden anses lika med Konungens justitiekansler samt har befogenhet bland annat att anställa åtal, påkalla laglig handräckning af Konungens ämbetsmän i allmänhet och öfvervara öfverläggningar och beslut hos ett stort antal ämbetsverk.

Justitieombudsmannaämbetet har således instiftats såsom en fristående och själfständig konstitutionell institution vid sidan af den förvaltningsmyndighet, som utgår från regeringsmakten. Det är klart, att i all synnerhet en sådan institution måste stå i lefvande kontakt med det lifsområde,

som den skall kontrollera och hvars brister den skall bringa i dagen. Detta ligger inneslutet i grundlagens bud och lärer från institutionens begynnelse ländt till efter rättelse.

Visserligen har ämbetet på grund af flera förhållanden icke kunnat få den stora betydelse, hvarom 1809 års grundlagstiftare drömde. Men detta är säkerligen ingen anledning att på sätt nu ifrågasatts ytterligare kringskära ombudsmannens befogenhet och därigenom förvandla ämbetet till en föga betydande pappersinstitution. Såvidt jag förstår är ämbetets grundlagsenliga befogenhet hotad genom det af justitiekanslersämbetet gifna direktivet till landets ämbetsmän.

Därtill må erinras, att då ombudsmannen liksom öfriga ämbetsmän är bunden främst af rikets lagar och icke af någon myndighets däremot stridande bud, måste ett påstående, att t. f. landshöfdingen ej lagligen ägt att officiellt vända sig till justitieombudsmannen med begäran om råd, också innebära, att ombudsmannen förfarit olagligt, som inlåtit sig på den sålunda gjorda framställningen.

På grund af hvad sålunda anförts har jag, som instämt i utskottets anmälan, att anledning till anmärkning mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning icke förekommit, ansett, att utskottet härutöfver bort hemställa,

att Riksdagen i anledning af dess justitieombudsmans ofvanberörda meddelande måtte göra det uttalandet, att ombudsmannen enligt Riksdagens uppfattning äger i kraft af sitt ämbete att mottaga förfrågningar från rikets ämbetsmän och i anledning därpå meddela sin uppfattning.»
